

І.В. Матюшин**ГІБРИДНА ДРАМАТУРГІЯ У П'ЄСИ ЛЮДМИЛИ СТАРИЦЬКОЇ-
ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ «МУКИ УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА»**

Бароковий пафос і трагічна велич боротьби за українське слово надають твору високого, ідеалістичного звучання. Абсурд же, у свою чергу, показує, наскільки безглуздою, приреченою і водночас героїчною є ця боротьба в умовах, коли ворог не має обличчя, а його дії не підлягають логічному поясненню. Ця абсурдність підкреслює ірраціональність історичних подій, які переживала Україна. Виконаний культурологічний аналіз особливостей парадоксальної синтези бароко з мотивами абсурду, як органічної складової української драматургії в умовах кризи російської імперської культури середини 1910-х років. Проаналізовано риси, притаманні літературі бароко, інкорпоровані авторкою у текст твору. Звернено увагу на віршовану форму п'єси, що дозволяє вважати її першою українською поемою з елементами абсурду, призначеною для сценічного втілення. Розглянута композиція «Апотеозу», що є прикладом квінтесенції контамінації бароко та абсурду, у якому заголовна авторська ремарка задає весь наступний аудіовізуальний темпоритм фіналу: Зроблено висновок, що твір, аносований авторкою, як «Трагічний жарт на I дію», насправді, то екзистенційна трагедія, де поєднання барокової символіки та абсурдистського світовідчуття створює потужний образ незламності українського духу перед лицем тотального, безглузлого знищення. Доведено значну прецедентну значущість п'єси у контексті трансгресії українського театру в напрямку театру абсурду.

Ключові слова: *п'єса-жарт, бароко, гротеск, сатира, театр абсурду.*

DOI 10.34079/2518-1343-2025-15-30-231-239

Актуальність проблеми. Парадоксальний синтез мотивів бароко та абсурду виявляється дуже органічною рисою української драматургії в умовах кризи російської імперської культури середини 1910-х років. «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирають мову», – як карбовано висловилося Ліна Костенко. Проте, у нашій країні склалася унікальна загрозлива ситуація саме під час війни: ззовні «язик» окупантів захищають московіти, навіть не приховуючи свого ворожого ставлення – особливо до українського слова, як і з середини країни всі, хто ненавидить та зневажає українську мову. Людмила Старицька-Черняхівська – справжня провидиця, бо передбачила цькування та вбивства за українську мову, навіть за часів відновлення Незалежності, коли трагічний мартиролог тих, хто загинув за рідне слово продовжився, починаючи з композитора і співака Ігоря Білозіра, та до вбивства видатної вченої, суспільної діячки, політикині і мовознавці Ірини Фаріон.

Сучасна війна проти України, що триває з 2014 р., і особливо після повномасштабного вторгнення, у лютому 2022 р., супроводжується не лише військовими злочинами, але й цілеспрямованою політикою знищення української ідентичності, одним з ключових елементів якої є мова. Вбивства, тортури та переслідування українців на окупованих територіях відбуваються саме через українську мову, бо саме мова є джерелом патріотичних поглядів та втіленням національної самосвідомості українців.

Таким чином, поставлена в творі Л. Старицької-Черняхівської проблема збереження, захисту мови як головного чинника національної ідентичності є прямою паралеллю з утисками українського слова. Представлені в творі маркери колоніальної влади – «неблагонадійність» та гротеск на колоніальну політику викорінення українського слова в Україні є важливими чинниками актуального спротиву культурному геноциду України.

Огляд останніх публікацій. Сучасні українські дослідники творчості Старицької-Черняхівської системно аналізують її творчий доробок, вивчають еволюцію проблематики та специфічні риси стильової парадигми її драматургії. Серед них виділяються Л. Барабан (Барабан, 2003), Т. Гундорова (Гундорова, 1993), Л. Процюк (Процюк, 2009), В. Швець (Швець, 2008), І. Чернова (Чернова, 2002). Зокрема, Любов Процюк докладно аналізує особливості конфліктів в творчості авторки, Інна Чернова об'єктом своїх досліджень обирає вивчення еволюції проблематики творів драматургині, а Володимир Швець зосереджується на історичній драматургії.

Мета дослідження – культурологічний аналіз особливостей синтезу барокової драматургії з мотивами абсурду у творі «Муки українського слова» Людмили Старицької-Черняхівської.

Методи дослідження. Здобуті в результаті дослідження результати спираються на порівняльний аналіз тексту п'єси з жанровими особливостями бароковою драми та драматургії абсурду, методи синтезу і аналогії. Їх застосування є необхідним елементом культурологічного аналізу історичного контексту твору Л. Старицької-Черняхівської. Запропонована в даній розвідці інтерпретація п'єси «Муки українського слова» демонструє, що тема зв'язку суб'єкта мовлення, або героїв п'єси із соціально-культурним середовищем відіграє провідну роль у перетворенні етнічної громади на політичну спільноту, що об'єднується культурними цінностями в умовах, коли політичне життя пригнічене та узалежнено зовнішніми чинниками – Імперською, на початку двадцятого, та окупаційною, на початку двадцять першого сторіччя, владою.

Виклад основного матеріалу дослідження. П'єса «Муки українського слова» датується 1907 р. і визначається авторкою як «Трагічний жарт на I дію», а її віршована форма ще й дозволяє вважати твір поемою. Авторська згадка про те, що вона була написана для аматорського театру (для «аматорів «Родини»), свідчить про її потенційну доступність та впливовість як форми соціального коментаря.

Людмила Старицька-Черняхівська працювала на межі жанрів, поєднала серйозну тему та фарсові комічні елементи, що є типовою ознакою абсурдистської драматургії, а стислий формат одноактної п'єси у віршах, тільки посприяв концентрованому та інтенсивному зображенню абсурдних ситуацій. До речі, в історії українського театру абсурду цей твір є першим прикладом віршованої п'єси.

Публікація п'єси відбулася у журналі «Літературно-науковий вісник» того ж, 1907 р. В історії Імперії Всеросійської Гольштейн-Готторпських-Романових то був рік початку репресій, як реакції влади на провальну революцію 1905-1907 рр., коли в суспільно-політичному житті запанували евфемізми: «столипінський вагон» та «столипінська краватка», тобто, шибениця, і період значних політичних та соціальних потрясінь на теренах Імперії. Зокрема, в Україні активізувалася боротьба за визнання національної культурної ідентичності, що надало поштовх подальшим утискам української мови імперською владою. Розуміння історичного тла мовних утисків та боротьби за національне визнання є важливим для інтерпретації будь-яких мотивів абсурду у п'єсі Л. Старицької-Черняхівської. Приховані послання у творчості авторки містили прямий заклик до згуртованості різних верств представників української громади, які віддавали перевагу історико-філологічній точності перед справжніми культурницькими справами розбудови українського суспільства.

Загальновідомо, що Людмила Старицька-Черняхівська ще замолоду почала цікавитися українським літературним бароко, а її театрознавчі погляди щодо барокової драми, були суголосні з власною драматургічною творчістю. Не випадково, Є. Маланюк визначав її п'єсу «Останній сніп», як першу в українській модерновій драматургії у якій було «дано спробу реконструкції мови XVIII ст.» (Маланюк, 1962, с.233).

За твердженням М. Ластовець, навіть сам термін бароко «До XIX століття вживали переважно як синонім до «абсурду», або «гротеску» (Ластовець, 2013, с.189). Тому неминує, як форма протесту проти колоніального стану України, п'єси абсурду не могли не з'явитися в творчому доробку Людмили Старицької-Черняхівської, це лише було питанням часу. Бо вибір аматорського театру, як первісного майданчика, передбачає, насамперед, бажання донести певну ідею до непрофесійної аудиторії, ймовірно, з метою підвищення її обізнаності, або стимулювання дискусії щодо питань, порушених у п'єсі «Муки українського слова».

Також потрібно зазначити, що Л. Старицька-Черняхівська іноді поєднує драматичні та комедійні елементи та використовує контамінативні конструкції у деяких своїх творах, таких як «Вертеп» та «Муки українського слова», надаючи їм публіцистичної актуальності. Це свідчить про потенціал сатиричного абсурду з чітким соціальним посланням.

Синтез бароко та абсурду у п'єсі «Муки українського слова» виявляється настільки органічною, що інколи важко провести між ними межу, особливо, на початку та наприкінці твору. Розвідка відтворює авторський правопис та орфографію 1907 р., які інколи відрізняються від сучасних норм та правил української граматики.

«Дієві люди: 365 редакторів (поки на сцені один). Видавець один. Учений. Поет. Співробітники 1, 2, 3, 4. Порадники 1, 2, 3, 4, 5. Хлопчик при редакції, та інші». Дійство відбувається 31 грудня.

Видавець (поглянув на календарь, в пів голоса, сам до себе). Останній день старого року! Ну що-ж, доплентались нівроку, Ні, вірю я, що новий рік Розбурка й тих, що довгий вік Цуралися ся своєї мови; Тоді покращають умови Роботи нашої й гуртом Ми підемо одним шляхом У любій спілці брат із братом, Немов до церкви перед святом До всій нам любої мети!»

Згадка про 365 редакторів (щодня новий) у п'єсі Людмили Старицької-Черняхівської «Муки українського слова» є яскравим прикладом елементу абсурду.

По-перше, нереальність та гіперболічність того, що відбувається на сцені, бо щоденна зміна редактора є абсолютно непрактичною та неможливою в реальному видавничому процесі. Таке різке перебільшення тільки підкреслює хаотичність, нестабільність та, можливо, навмисне ускладнення процесу видання україномовних текстів. А що це, як не підрив логіки та здорового глузду? Стабільна робота видавництва потребує постійного редактора, який би розумів політику видання, підтримував єдиний стиль та слідував за якістю. Бо щоденна зміна редактора руйнує будь-яку послідовність та ефективність роботи. Одночасно, наявність такої кількості редакторів має глибоке барокове символічне значення. Ця барокова за формою та абсурдна за змістом деталь символізує, насамперед, тотальне знецінення українського слова. А постійна зміна редакторів вказує на несерйозне ставлення до україномовних текстів, як до чогось другорядного, або тимчасового та неважливого, що не варто уваги.

По-друге, бюрократичний хаос та свавілля державних інституцій всеросійської імперії. Це відображення бюрократичної тяганини та непередбачуваності рішень влади щодо української мови та культури, коли кожен новий редактор може мати власні, часто суперечливі, вимоги та упередження. Також, наочний приклад абсурдності цензури, бо щоденна зміна цензора (яким фактично є редактор у тогочасних умовах) тільки підкреслює нелогічність цензурних утисків, коли кожний новий чиновник може мати

власні «правила» та заборони. Безсумнівно, ця, начебто, дрібничка, має свій комічний ефект. Адже, попри трагізм ситуації з утисками української мови, ця абсурдна деталь викликає іронічну посмішку, підкреслюючи безглуздість дій влади.

Таким чином, згадка про 365 редакторів є не просто комічною гіперболою, а потужним художнім засобом, який викриває абсурдність та безглуздість становища українського слова в тогочасних історичних умовах.

Це елемент, який виходить за межі реалістичного зображення та підсилює емоційний вплив п'єси. Також, згадку про 365 редакторів (щодня новий) можна розглядати як елемент гротеску.

Зауважимо, що авторкою на початку п'єси серед «Дієвих людей» зазначено цілих п'ятьох безпорадних Порадників, проти чотирьох Співробітників, що само по собі вже абсурдно.

Проаналізуємо їх діалоги, як ілюстрацію сатиричної ситуації, коли замість реальної підтримки українського слова, як символу усієї української культури, натомість отримуємо імітацію бурхливої діяльності у притаманній освіченій частині українського суспільства формі словесного проносу:

«1 порад: «Та передплачував би я, Коли-б не недбала коректура.» (Перший «Порадник» знаходить формальну причину відмови від передплати - неякісна коректура);

2 порад: «А папір? Макулатура!» (Другий «Порадник» знову знаходить формальну відмовку - поганий папір);

3 порад. (показуючи пальцем на часопись): «Невірно тут ужите «І», Замість одної точки – дві». (Третій не може купити українське через вигадану орфографічну помилку – другу крапку над літерою І);

4 порад: «Я-б передплачував охоче, Та шриффт дрібний, він сліпить очи.» (Четвертому «Пораднику» заважає шриффт);

5 порад. «Ні, я скажу вам річ до діла: Вся мова в вас незрозуміла Не тільки нам, селянам всім, Не розберуть її зовсім, Я ваші всі передовиці Своїй Українці-служниці Читаю місяць день-у-день, - І що-ж вона? А ні телень!».

Тому не дивно, коли після такої «потужної» підтримки вітчизняної культури лунає висновок Видавця:

«Видавець (сумно): «Ви все купуєте «Поради». Он ті! од ваших теперішніх співців?»

Видавець з гіркотою згадує про «поради» як єдину «підтримку», коли замість реальної фінансової підтримки для існування видання та оплати праці співробітників, він отримує абсурдну «допомогу»: нікчемні «поради».

Усе це є сатиричним зображенням нездатності або небажання суспільства в особі цих «Порадників» реально підтримати українське слово, тобто, вітчизняну культуру.

Таким чином, ці діалоги є яскравим прикладом сатиричного зображення економічної скрути українського видавництва та формального, недієвого ставлення до підтримки національної культури, а «Поради» стають символом порожніх обіцянок та відсутності реальної допомоги.

I. Риси, притаманні літературі бароко, інкорпоровані авторкою у текст твору:

Драматизм та контраст. Бароко відоме своїми яскравими контрастами між світлом і тінню, життям і смертю, духовним і земним. У п'єсі «Муки українського слова» цей контраст проявляється у зіткненні ідеалів відродження української мови та реалій її пригнічення, що створює потужний драматичний ефект: «Сподіванка знебулим всім І нагорода неживим. Покиньмо-ж ми всі хатні чвари, Про мову всі розмови й свари: Вона жива, людям живим І зрозуміла й любя їм!».

Риторичність та патетика. Для бароко характерна пишна, піднесена мова, використання складних метафор, алегорій та гіпербол. Зазвичай, персонажі барокової драматургії виголошують палкі промови, сповнені риторичних фігур, що підкреслюють велич і святість українського слова, його значення для нації: «Се тільки шум на нашій морі, Що вже буває на просторі. Тікають сніжні тумани, Пливають крижані кайдани, Співають, грають дужі хвилі І все ростуть, ростуть на силі! Немов весняна вода Встає скрізь сила молода, палка, завзята, дуже й щира! В ній наша сила, наша віра».

Символізм. Барокові твори насичені символами, які мають глибоке філософське або релігійне значення. У п'єсі «Муки українського слова» саме слово, мова стали центральним символом, що уособлює душу народу, його історію та майбутнє. «Коли забули рідну мову! Для сих перевертнів щоб знову Ламати слово наше? Ні, Сього ви й не кажіть мені! На слово ріднеє не зрушу Правиці я. Ви чисту душу Народу нашого святу, На діло те, і досягли Меті святої! З під землі, Та з під руїн, лише приспане, А г'валтом злим не подолане, Повстало слово те, зерно У ріднім г'рунті ожило І проросло живе й родюче І серце втішило болюче!».

Мотив мучеництва. Тема страждань за віру, ідею, народ — це один із ключових мотивів бароко. У п'єсі цей мотив є центральним, адже герої буквально страждають і приносять себе в жертву заради збереження української мови. Їхні муки можна розглядати як своєрідне продовження барокової традиції. «Поет. Чи-ж нам бракує вже завзяття, Чи-ж не палка дідівська кров У наших жилах грає знов? Подаймо-ж ми брат брату руки, Та поквітуймо всі ті муки, Які зазнав наш люд, наш край, За недбаний своїми-ж в край».

Трагічна велич і пафос. Конфлікт у п'єсі розгортається навколо трагічної долі українського слова, яке символізує долю цілого народу. Цей пафос боротьби, страждань і жертвності, що відображений у віршованих монологах, є характерним для барокової літератури, де високі, величні почуття і мотиви відігравали ключову роль. «Видавець. А ось як далі будем жить? Душа жива, гаман тріщить... Все тільки втрати, збитки й збитки... То що! Хай гинуть жінка й дітки – Назад нізащо не піду, І подратуєм ще біду! Продам зерно, заставлю хату, А час поширять передплату».

Таким чином, хоча п'єса «Муки українського слова» не є класичним зразком театру абсурду в тому розумінні, в якому він сформувався у середині ХХ століття (наприклад, у творчості Пікассо, Беккета, чи Йонеско), у ній можна знайти елементи, що межують з абсурдом або відображають абсурдність тогочасного становища української мови та культури.

II. Мотиви абсурду в п'єсі «Муках українського слова» виявляється наступним чином:

Безвихідність ситуації. Протагоністи, які намагаються врятувати українське слово, опиняються у ситуації, де їхні зусилля здаються марними. Вони борються з незрозумілою і всесильною силою, що намагається знищити їхню ідентичність. Ця боротьба, яка здається приреченою на враження, є ключовим елементом абсурду.

Нелогічність та гротеск. Деякі діалоги та ситуації виглядають абсурдними з погляду формальної, або діалектичної логіки. Наприклад, сама ідея, що «слово» можна катувати, знущатися, або знищувати, є гротескною. Це створює відчуття ірреальності, яке посилює трагізм твору.

Іронія та сарказм. Трагічні події переплітаються з іронією, що робить п'єсу ще глибшою. Наприклад, ті, хто бореться за українське слово, можуть бути незрозумілими для інших, а їхня боротьба може здатися смішною чи абсурдною.

Саме іронія над трагедією є ознакою абсурдизму. Прикладом є вороже ставлення редакційних робітників-пролетарів, українців за походженням, до українського Поета, бо він у побуті використовує носовичок:

2 *співроб.* (до першого на пів голос). Хто він такий? І співроб. Якийсь піта.

2 *співроб.* Співець квіток, кохання й світа? Слуга покірний буржуа?

3 *співроб.* Ну не покурить, чорта з два! Ми задамо як треба й чосу! (Поет виймає хустку й втирає ніс).

4 *похмурий* (а *parte*) Ще й хусткою сякає носа. А сто чортів тобі на хвіст! І співроб. Вам тільки мила «рідна хата»? Ви ворог пролетаріята! Чи ви читали «Капітал»? Ви знаєте, що Маркс сказав? Життя громадського основа Для вас мабуть, «рідненька мова» Та здобуток «святих натхнень».

III. *Фінал* п'єси – «Апотеоза», потужний та відкритий фінал п'єси залишає глядача/читача з відчуттям тривоги та необхідності осмислення трагічної ситуації українського слова. не є оптимістичним.

Композиція «Апотеозу», є символічною та багатозначною, тому її важливо інтерпретувати в контексті всього твору. Бо саме вона служить прикладом квінтесенції контамінації бароко та абсурду п'єси, у якому заголовна авторська ремарка задає аудіовізуальний темпоритм фіналу:

«Апотеоза: (Підіймаєть ся задня завіса. Сцена являє необмежений степ перерізаний Дніпром. З усіх боків летять автомобілі, залізничні поїзди, Дніпром плывуть пароходи, навантажені пакетами з гришми, скрізь надписи «Порада».

Довгими низками тягнуть ся до редакції «миряни і попи», коло редакції стоять сотні чумацьких маж, навантажених примірниками часопису. На мажах написи: експедиція «Поради». Хлопці зносять торбами книги в контору. Співробітники живуть! Експропріатори читають у кутках»).

Авторська іронія переростає в соціальний сарказм. За зовнішніми ознаками прогресу (технології) та «миру» криється глибоке відчуття втрати, формальності та загрози. Українська культура ніби загнана в куток, її потенціал використовується не за призначенням, а справжні носії національної ідеї перебувають під загрозою.

У фіналі авторка підсилює абсурдистське звучання п'єси, показуючи, як у зовнішньому «нормальному» світі може панувати глибока внутрішня дисгармонія та абсурдність щодо національної ідентичності та культури. «Поради» стали всеосяжним символом цієї формальності та лицемірства (Старицька-Черняхівська, 1907).

Таким чином, у п'єсі «Муки українського слова» контамінація бароко та абсурду є дуже органічною. *Відзначимо окремі риси:*

Синтез елементів абсурду та гротеску. Поєднання «необмеженого степу», що є символом української широчини та минулого, з такими сучасними на той час явищами, як автомобіль, залізничні потяги та пароплави (у п'єсі вживається зросійщена назва «пароходи»), створює дивовижний та дещо абсурдний образ. Це символізує зіткнення традиційного українського світу з індустріальною епохою та безжальною імперською модернізацією, яка несе з собою утиски традиційного українського суспільного побуту.

Написи «Порада» всюди: Домінування написів «Порада» на всьому (пакетах, маках) є гротескним узагальненням тієї «поради», яка так часто лунає в п'єсі як заміник реальної підтримки. Це додатково підкреслює всеосяжність формального, лицемірного ставлення до української культури. Напис на мажах «експедиція «Поради», що є символом сну, забуття та водночас краси, вказує на те, що «поради» поширюються під виглядом чогось привабливого, але насправді ведуть до забуття національних інтересів.

Символічне значення топонімів проявляється у відсилці до сакрального топоніма української нації – Дніпра: «Необмежений Степ поблизу Дніпра», «Дніпром плывуть пароходи». Бо саме Дніпро є одним із головних символів України, її історії та душі. Розташування дії поблизу нього прямо вказує на глибинний зв'язок подій п'єси з національною ідентичністю.

«*Мирний*» і «*повний згоди*» часопис. Назва редакції є іронічною та сатиричною. У контексті «Мук українського слова», так звані «мир» і «згода» можуть означати лише припинення боротьби, капітуляцію перед імперською владою, відмову від власної ідентичності. А сам шлях до редакції «мирян і попів», при чому «довгими низками» символізує втрату природності, штучність такого порозуміння.

Містично-фантастичні персонажі «Хлопці, що зносять торбами гроші в контору» символізують ірреальність механічне, бездуховне виробництво та розповсюдження літератури, де зміст («українське слово») підміняється формальністю («порадами»). Твердження «Співробітники живуть!» звучить особливо іронічно, бо в контексті утисків та знецінення української мови, їхнє «життя» може бути лише фізичним існуванням без справжньої духовності та національної самореалізації. Авторка не зрадила собі, закінчивши твір нібито відсторонено нейтральним спостереженням: «Експропріатори читають у кутках». Експропріатори, або ті, хто відбирає власність, які читають у кутках – це дуже тривожний образ. Їхнє «читання в кутках» символізує таємне, вороже ставлення до українського слова.

Висновки. Значущість п'єси в трансгресії українського театру абсурду. П'єса Людмили Старицької-Черняхівської «Муки українського слова», хоч і не є «класичним зразком» театру абсурду в його західноєвропейському розумінні, який з'явився на півстоліття пізніше, у середині ХХ століття, проте, має значну предуючу значущість у контексті трансгресії українського театру в напрямку абсурду. Вона, хоч і має реалістичне підґрунтя, проте, виходить за межі суто реалістичного зображення дійсності через використання гротескних елементів та загострення конфлікту до абсурду. А це є впевненим кроком у напрямку трансгресії театральних форм і пошуку нових засобів вираження складних суспільних та екзистенційних проблем. Її основна мета – викриття конкретних історичних та політичних утисків, хоча засоби цього викриття часом наближаються до абсурдистських.

Бароковий пафос і трагічна велич боротьби за українське слово надають твору високого, ідеалістичного звучання. Абсурд же, у свою чергу, показує, наскільки безглуздою, приреченою і водночас героїчною є ця боротьба в умовах, коли ворог не має обличчя, а його дії не підлягають логічному поясненню. Ця абсурдність підкреслює ірраціональність історичних подій, які переживала Україна. В результаті п'єса «Муки українського слова» – це не просто історична драма, а екзистенційна трагедія, де поєднання барокової символіки та абсурдистського світовідчуття створює потужний образ незламності українського духу перед лицем тотального, безглузлого знищення.

«Муки українського слова» є значущою п'єсою в контексті трансгресії українського театру в напрямку абсурду, оскільки вона рано фіксує абсурдність політичної ситуації, використовує елементи гротеску та сатири, близькі до абсурдистської естетики, відображає відчуття безсилля перед ірраціональною системою та здійснює певний відхід від суто реалістичного зображення дійсності, готуючи ґрунт для подальших абсурдистських пошуків в українській драматургії. Її цінність полягає в тому, що вона показує, як відчуття абсурду може виникати не лише з метафізичних роздумів, але й з конкретного політичного та соціального контексту утиску національної ідентичності.

Бібліографічний список

- Барабан, Л., 2003. *Людмила Старицька-Черняхівська. Тернистий шлях творчості*. Вінниця: Велес.
- Гундорова, Т., 1993. Тенденції розвитку художнього мислення (початок ХХ ст.). *Слово і час*, 1, сс.55–66.

- Ластовець, М., 2013. Феномен українського літературного бароко: жанрові особливості. *Studia Linguistica*, 7, с.189. Доступно: <https://studia.linguistica.knu.ua> (дата звернення: 21.05.2024).
- Маланюк, Є., 1962. Юрій Липа — поет. *Книга спостережень: у 2 т. Т. 1: Проза*. Торонто: Гомін України, с.225–238.
- Процюк, Л.Б., 2009. *Драматургія Людмили Старицької-Черняхівської: конфлікти і характери*. Кандидат наук. Дисертація. Івано-Франківськ.
- Швець, В.С., 2008. *Історична драматургія Людмили Старицької-Черняхівської (проблематика і поетика)*. Кандидат наук. Автореферат. Дніпропетровськ.
- Старицька-Черняхівська, Л.М., 1907. Муки українського слова: трагічний жарт на одну дію. *Літературно-науковий вісник*, 40, с.369–381.
- Чернова, І., 2002. *Еволюція проблематики і поетики у драматургії Людмили Старицької-Черняхівської*. Кандидат наук. Автореферат. Київ.

References

- Baraban, L., 2003. *Liudmyla Starytska-Cherniakhivska. Ternystyi shliakh tvorchoosti* [Liudmyla Starytska-Cherniakhivska. The Thorny Path of Creativity]. Vinnytsia: Veles. (in Ukrainian).
- Chernova, I., 2002. *Evolutsiia problematyky i poetyky u dramaturhii Liudmyly Starytskoi-Cherniakhivskoi* [The Evolution of Problematics and Poetics in the Dramaturgy of Liudmyla Starytska-Cherniakhivska]. Kandydat nauk. Avtoreferat. Kyiv. (in Ukrainian).
- Hundorova, T., 1993. Tendentsii rozvytku khudozhnoho myslennia (pochatok XX st.) [Trends in the Development of Artistic Thinking (early 20th century)]. *Slovo i chas*, 1, pp. 55–66. (in Ukrainian).
- Lastovets, M., 2013. Fenomen ukrainskoho literaturnoho baroko: zhanrovi osoblyvosti [The Phenomenon of Ukrainian Literary Baroque: Genre Characteristics]. *Studia Linguistica*, 7, p. 189. Available at: <https://studia.linguistica.knu.ua> (Accessed: 21 May 2024). (in Ukrainian).
- Malaniuk, Y., 1962. Yurii Lypa-poet [Yurii Lypa as a Poet], in *Knyha sposterezhen: in 2 vols. Vol. 1: Proza* [Book of Observations. Vol. 1: Prose]. Toronto: Homin Ukrainy, pp. 225–238. (in Ukrainian).
- Protsiuk, L.B., 2009. *Dramaturhiia Liudmyly Starytskoi-Cherniakhivskoi: konflikty i kharaktery* [The Dramaturgy of Liudmyla Starytska-Cherniakhivska: Conflicts and Characters]. Kandydat nauk. Dysertatsiia. Ivano-Frankivsk. (in Ukrainian).
- Shvets, V.S., 2008. *Istorychna dramaturhiia Liudmyly Starytskoi-Cherniakhivskoi (problematyka i poetyka)* [Historical Dramaturgy of Liudmyla Starytska-Cherniakhivska (Problematics and Poetics)]. Kandydat nauk. Avtoreferat. Dnipropetrovsk. (in Ukrainian).
- Starytska-Cherniakhivska, L.M., 1907. Muky ukrainskoho slova: trahichnyi zhart na odnu diiu [The Torments of the Ukrainian Word: a Tragic Farce in One Act]. *Literaturno-naukovy visnyk*, 40, pp. 369–381. (in Ukrainian).
- Стаття надійшла до редакції 11.12.2025 р.

I. Matiushyn**HYBRID DRAMATURGY IN LYUDMYLA STARYTSKA-CHERNYAKHIVSKA'S
PLAY «THE TORMENT OF THE UKRAINIAN WORD»**

*The article offers a cultural and literary analysis of the play *Muky ukrainskoho slova* (The Torments of the Ukrainian Word, 1907) by Liudmyla Starytska-Cherniakhivska, focusing on the organic synthesis of Baroque dramaturgy and motifs of absurdity as a response to the colonial suppression of Ukrainian language and identity. The relevance of the study is determined by the striking resonance between the historical context of the early twentieth century—marked by intensified imperial repression after the failed revolution of 1905–1907—and contemporary realities of Russia's war against Ukraine, in which language once again functions as a primary target of cultural and political violence. The play's central idea—the defense of language as the core of national identity—reveals a continuity between imperial censorship policies and modern practices of linguistic persecution in occupied territories.*

The research situates Starytska-Cherniakhivska's dramaturgy within a broader cultural tradition that links Ukrainian Baroque aesthetics with early manifestations of absurdist poetics. The author demonstrates that elements traditionally associated with Baroque literature—rhetorical pathos, symbolic density, dramatic contrasts, and the motif of martyrdom—are interwoven with grotesque exaggeration, illogical situations, and ironic destabilization of meaning, which anticipate later developments of the Theatre of the Absurd. Special attention is paid to the play's satirical depiction of editorial bureaucracy, censorship, and social hypocrisy, particularly through the hyperbolic image of “365 editors” and the figure of the “advisers,” whose empty criticism replaces genuine support for Ukrainian cultural production.

Methodologically, the study relies on comparative textual analysis, genre theory, and cultural-historical interpretation. By juxtaposing the structural and semantic features of Baroque drama with those of absurdist dramaturgy, the article reveals how the play transcends realist representation and constructs a symbolic space where linguistic oppression appears simultaneously tragic and grotesque. The analysis of the final “Apotheosis” demonstrates how technological imagery, mass movement, and the omnipresent slogan “Porada” form a powerful metaphor of formal progress masking cultural degradation and loss of authenticity.

*The article concludes that *Muky ukrainskoho slova* occupies a significant precursor position in the transgression of Ukrainian drama toward absurdism. While rooted in concrete historical circumstances, the play articulates an existential dimension of cultural resistance, portraying the struggle for language as both heroic and absurd in the face of an irrational and faceless system of domination. This synthesis of Baroque symbolism and absurdist sensibility not only deepens the aesthetic complexity of the work but also affirms its enduring relevance for understanding the mechanisms of cultural oppression and the resilience of Ukrainian identity.*

Keywords: *play-joke, baroque, grotesque, satire, theater of the absurd.*